

ПРЕДГОВОР

Оливер Ињац се са беседништвом први пут сусрео још као студент на Правном факултету у Београду, где је био један од првонаграђених на такмичењима 1994. и 1995. године. Потом је био на неколико такмичења и фестивала беседништва и члан жирија. Приредио је збирку духовног беседништва, тзв. омилитике, која је и садржином и опремом скренула пажњу читалаца – имао је промоције и у иностранству – и доживела неколико издања.

Сада је пред нама много обимнији и амбициознији подухват: збирка најзначајнијих говора наших адвоката у последњих стотинак година.

*
* *

Судско, форензично беседништво је најранији облик реторике, као предмета научног и педагошког рада. Према једном недовољно поузданом извору, најпре је Емпедокле (прва половина V в. пре Христа) у грчкој колонији на Сицилији, Агригенту, почeo да се бави беседништвом. Њему се приписује мисао: “Треба бити мудрац да би препознао мудраца”, што је тачно, јер будала не уме да препозна ни будалу, сматрајући да је мудар. Готово је извесно да је, нешто касније, Коракс у Сиракузи, где је рођен и Архимед, био први учитељ и писац уџбеника *Реторике* који је био намењен онима који треба на суду да бране себе или друге. Тако је и прво значење речи *ретор* било: *онај који јодноси захтев суду*. У Грчкој, где су умни људи први пут открили апстрактну мисао и филозофију, и заљубили се у то своје откриће, то није било цењено занимање. Платон је сматрао да је циљ правника “замагљивање истине” (*Georgica*, 18, 21).

Римљани, наспрот томе, сматрају да су се проучавању и примени права посветили њихови најугледнији људи, а на филозофију су гледали са висине, као нешто што није достојно господара света. Цицерон каже: “Говорништво у парницима је величанствено, захтева највише талента и труда.”¹ Песништву

---

¹ *De oratore*, 1, 45, 198.

се посвећују, каже Цицерон, “они који нису кадри да воде парнице”². Сам назив *адвокат*, који су Римљани створили, потиче од *ad vocare* (позвати неког у помоћ). У царским наредбама се каже за њих да “подижу клонуле”.

Читава историја адвокатуре је у знаку овог антагонизма, под печатом два супротстављена става, грчког и римског. То је и најомраженија и најцењенија професија. Шекспиров побуњеник у *Хенрику VI* објављује: “Прва ствар коју ћемо урадити, побићемо све адвокате.”

Наслов једне књиге, објављене у САД пре дадесетак година, гласи: *Побићи све адвокате* (иако се из самог текста може закључити да аутор не мисли то озбиљно).³ У средњем веку је важило правило да су правници лоши хришћани (*Juristen sind böse Christen*). Сећам се једне карикатуре у “Њујорк тајмсу”. Седе четири времешне госпође. Једна поносито каже: “Мој син је лекар”. Друга: “Мој је адвокат”. Трећа: “Мој новинар”. Четврта ће на то: “Хвала богу, ја немам деце.”

Али, али...

Адвокатска професија је једна од оних која је у правом смислу слободна и која пружа могућности за исказивање особина које се цене у сваком демократском друштву: храброст, домишљатост, речитост.

Чак је и у комунизму, иако под лупом “великог брата”, подозривог према занимању које је “остatak класне прошлости”, као нужно зло, ипак постојала могућност за извесну самосталност. Та слобода се кретала уском и клизавом стазом. Ма колико обазриви и пуни поштовања према новој власти, браниоци “народних непријатеља”, који су узаман заступали унапред осуђеног клијента, најчешће су и сами доспевали на оптуженичу клупу и у затвор.

*
* * *

Када су познатог француског адвоката Пајеа (Paillet) питали које су особине добrog адвоката, одговорио је: “Дајте једном човеку све духовне квалитеће, дајте му све карактерне квалитеће, узмите да је све видео, све научио и запамтио, да је радио тридесет година без одмора, да има својства писца, критичара, моралисте, да поседује искуство старца и енергију младића, непогрешиво памћење детета, додајте још да су се све виле сакупиле око његове колевке да му поклоне све ове дарове, можда ћете у том случају имати услове за савршеног адвоката.”⁴

Судница је аrena у којој се одвија огорчена борба, често да би се спасао живот. У њој су изговорене многе беседе без којих се не може замислити ниједна збирка беседништва. Нарочито су у земљама прецедентног права

² *Op. cit.*, 9.35 sq.

³ Bashinsky S., *Kill All the Lawyers*, New York, 1986.

⁴ Decourteux, A., *Quelquers Avocats, juges par leurs oeuvres – Etudes d'eloquence juridique*, Paris, 1874, p. 1.

(common law) адвокати, и по угледу и по зарадама, друштвена елита.⁵ Једино им конкуришу судије и лекари, јер су и они учесници у људским драмама.

*
* *

Ово је досад најобимнија збирка судских говора на српском језику. Почиње Полит-Десанчићевом одбраном Светозара Милетића, 1878. у Будимпешти, оптуженог за велеиздају, а сеже све до новијих времена.

Књига садржи и политичке и криминалистичке и војничке процесе. Ињац не даје само одбрану коју је адвокат изрекао на суду, заједно са упадицама судије или тужиоца, већ и све релевантне околности: обавештења о адвокату, биографске податке, најчешће уз фотографију или портрет, попис његових објављених дела, чињенице које се односе на сам спор, судбину парнице у даљем суђењу, често и одјек у штампи.

Кроз дилеме које читалац дели са судијама: је ли оптужени убио или није, да ли је реч о трговини "белим робљем" или о обичној проституцији, у чему је била издаја Драже Михаиловића, чиме се професор и академик Михаило Ђурић огрешио о поредак када је пророчки означио уставне амандмане као почетак распада Југославије, како је Ђилас од другог или трећег человека државне и партијске хијерархије постао први познати "издајник и дисидент", како су се понашали његови пријатељи и сарадници – једном речју то су исечци из праве, бректаве животне стварности, обојени каменчићи који, када се сложе, дају велики и историјски ешалониран мозаик, илустрацију свих наших мена и тектонских промена, наших нарави, мана и врлина.

Да би дошао до неких слика или говора аутор је морао да уложи много енергије и домишљатости. До аутентичног текста одбране коју је изговорио Дража Михаиловић, Ињац је дошао на тај начин што је сазнао да је неки стари Београђанин слушао преко радија суђење и директно снимао Михаиловићеве речи уз помоћ грамофонског нарезивача звука, "чуда технике" из тридесетих година прошлог века (!). Тако је и тај говор нашао место у овој књизи.

Примери говора који су сакупљени откривају тајне добре адвокатске одбране. Видимо како се прави паралела између патриотизма и издаје, како се користи недостатак доказа да би се осумњичени ослободио, како се долази до убедљивих закључака фином језичком анализом, често и загледањем у друге језике, како се обара аргументација тужиоца и растаче биће наводног кривичног дела, како се, када је то потребно, делује на емоције судије.

Ово је књига која ће бити и занимљива и корисна.

Занимљива за сваког читавца, а од користи за оне који желе или су се већ посветили најконтроверзнијој професији, професији адвоката. Посебно је препоручујемо студентима права, јер ће она попунити једну празнину у

⁵ У САД, где обично адвокати раде у велиkim фирмама, зарада адвоката достигне суму и до милион долара годишње.

нашем систему образовања, које садржи много теорије, а мало практичних знања. Поред свега тога, она је огледало једне старе и цењене особине људског рода, а то је вештина лепоречја.

Професор емеритус др Обрад Станојевић

редовни професор Римског права и Реторике и директор Центра за беседништво – Institutio oratoria на Правном факултету у Београду и професор Реторике на Војној академији у Београду, почасни гостујући професор из пет правних дисциплина на Универзитету у Лојоли – Њу Орлиенз те на универзитетима у Русији, Мексику и Мађарској и члан жирија на такмичењу у беседништву државе Луизијане (САД).

“ВЕЛЕИЗДАЈНИЧКА” БЕСЕДА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА, МАЈА 1876.

ДР МИХАИЛО ПОЛИТ-ДЕСАНЧИЋ

УВОД

Када је на Балкану ситуација, створена Босанско-херцеговачким устанком, изнудила војно ангажовање Србије и када је званична Србија одлучила да уђе у рат с Турском, Светозар Милетић (политичка групација “народњаци”) развио је велику активност за тај ослободилачки рат.

Председник угарске владе Тиса издао је 4. јула 1876. године наредбу свим властима у Угарској, којом се угарским држављанима забрањује учешће у српско-турском рату, као и врбовање добровољаца, скупљање новчаних прилога и других средстава за овај рат. Велики жупан Новог Сада хапси Милетића у ноћи између 4. и 5. јула. Милетић је затим пребачен у Будимпешту.

Адвокат др Михаило Полит-Десанчић је већ 5. јула 1876. године протестовао депешом упућеном министру правде Бели Перцелу и председнику угарског парламента, Коломану Гицију, позивајући се на Милетићев посланички имунитет. Парламент се састао тек 28. септембра 1876. године. Имунитетни одбор је нашао да је у случају Милетићевог хапшења реч о једном изузетном и политички оправданом чину. Парламент је прихватио становиште имунитетног одбора и Милетић је остао у истражном затвору читавих 18 месеци.

После хапшења Милетића дошло је до низа хапшења “народњака” у Угарској као и неких виђенијих Срба у Хрватској. Полит-Десанчић је 8. марта 1877. у парламенту упутио своју интерpellацију министру правде, поводом Милетићевог хапшења. Министар правде је тек после два месеца одговорио на интерpellацију, поричујући да се у јужној Угарској ради о превентивним мерама јер су то судски процеси, а влада се не може мешати у судске послове. Полит-Десанчић незадовољан одговором, 5. маја 1877. је у парламенту отворено изразио сумњу у објективност суда, сматрајући да влада на суд врши притисак. “Милетићева парница мене опомиње на српског деспота Ђурђа Бранковића, који је у Јегри двадесетдве године без суда био у затвору, па је тамо и умро.”

Најзад је за 8. јануар 1878. године заказан главни претрес против Милетића пред Окружним судом у Будимпешти, због дела велеиздаје.

Поступак је водио државни тужилац др Бела Томашек, који се (из личних разлога) убио пре претреса. На суђењу је зато оптужници заступао др Бек. Пре претреса Полит-Десанчић је заједно са Милетићем прегледавао судске списе пуне две седмице. Полит-Десанчић, пишући о овоме, наводио је да је “спис био огроман, но по каквоћи садржаја управо никакав”.

Оптужница је теретила Милетића за дело велеиздаје, предвиђено по законском чланку VII из 1715. године, кажњиво вечитом робијом или смртном казном.

Јавни тужилац, у образложењу оптужнице, објаснио је суду шта је државно тужилаштво сматрало за полазну тачку при мотивацији и дефиницији оптужнице: појам свете Угарске круне: “Дужност је сваког грађанина да подеси своје приватно деловање у интересу државне идеје”. Главна тачка оптужнице била је сумњива прича о “банкету у ’Српском краљу’” у Београду. Оптужница наводи да је Милетић почетком маја 1876. године у хотелу “Српски краљ”, приликом свог боравка у Београду, када је био и у аудијенцији код српског кнеза Милана, одржао пред око двадесетак особа “велеиздајнички” говор. Том приликом је рекао да је у Банату, Бачкој и Срему спремно око двадесет до тридесет хиљада добровољаца за српску војску у рату против Турске, да ако Србија изађе као победница у српско-турском рату треба подићи устанак у Банату, Бачкој и Срему у циљу ослобођења ових крајева.

По одржавању овог банкета, сведоци Ђорђе Ранковић и Јоца Тимарчевић посведочили су шта је на њему говорено и ко је био присутан. Оптужница је сматрала да је Милетић организовао и подстакао врбовање добровољаца од угарских држављана и скупљање прилога за српску војску и путем чланака у “Застави”, а и организовањем ове акције на терену.

Посебно се наводио случај Корнела Јовановића, који је ухапшен у Бечкереку (Петровграду тј. Зрењанину), када је вршио врбовања и код кога је нађена Милетићева визит-карта. Да је Милетић радио против државне идеје доказ су наводно биле и медаљони, тзв. “златице” на којима се налази Милетићев лик, уз ознаку земаља које би евентуално требало да уђу у састав српске државе, а где се налазе и Банат, Бачка и Срем.

Расправа је трајала осам дана. Дана 14. јануара 1878. дао је државни тужилац завршну реч у којој је изјавио да сматра да је дело доказано па сматра да Милетића треба по закону казнити.

Др Михаило Полит-Десанчић је, у свом трочасовном говору, на то рекао следеће:

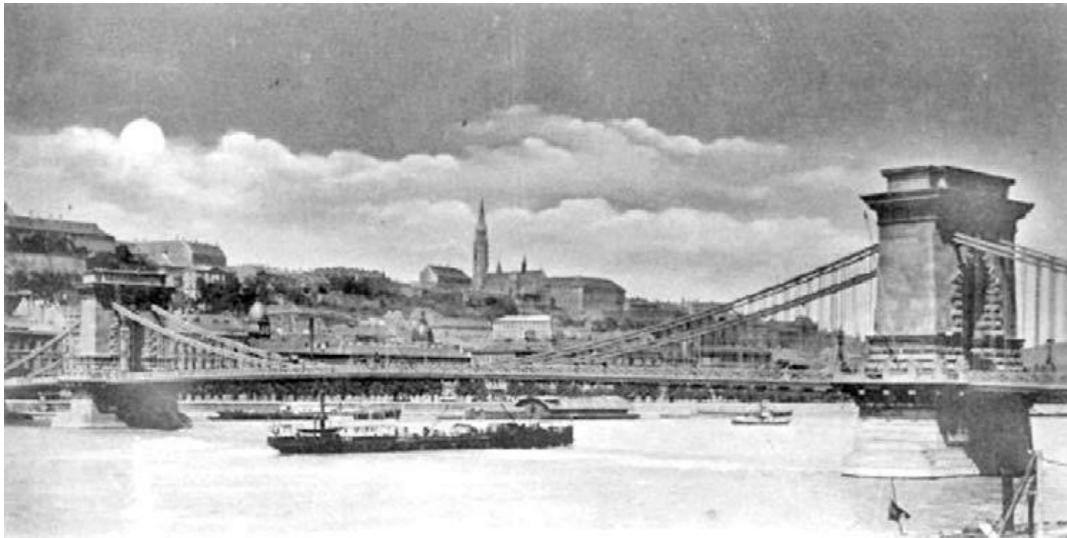

Михаило Полит-Десанчић

ОДБРАНА

– Славни краљевски судбени столе! Морам признати, да сам се дugo устезао, да се примим обране (одбране – нап. аутора) мoga пријатеља др-а Светозара Милетића. Не зато што не бих био уверен о његовој потпуној невиности, него због тога, што сам држао, да би један или други од изврсних бранилаца у главној вароши могао примити ту обрану, те би мог пријатеља боље бранио него ја. Али из читавог тока истраге, из политичних околности, које су на ту парницу упливисале – морао сам доћи до уверења, да би сваки други бранилац истина могао оповргнути наводе славног краљевског државног одветништва, али да не би био обавештен о правцу, о тенденцији те читаве парнице.

Парница Милетићева није обична парница. Може се рећи, да је расправа каквог процеса ретко текла у тако важним светско-повесничким околностима. Изгледа, као да се ствари на истоку, да се читаво велико источно питање, доводи у свезу са оним човеком, кога сл. држ. одветништво

Будимпешта

својим начином назва главом омладине, претседником омладине. Ал' кад би заиста др Светозар Милетић имао ту моћ, да упливише на ток великог источног питања, да га у своме току пожури, то би он са свога гледишта само се поносити могао. Ако је глас Милетићев у свом новинарском деловању нашао одзива у Београду и на Цетињу, то му се никако ово као злочинство не може и не сме у Угарској урачунати. Симпатије угарских Срба за своју браћу у Турској – кад они своје дужности према овој држави тачно испуњавају – не могу им се као злочинство урачунати.

Али догађаји на истоку изазвали су уображене опасности у Угарској, и са тим уображеним опасностима доводи се у свезу личност др-а Светозара Милетића. Кад би ова струја меродавна била за излазак парници Милетићевој, то не би јој се могао добар излазак предсказати.

Ал' у правној држави ваља да има нешто, што је кадро противстали свакој политичној струји. Ваља да има у држави једна гранитна стена, о коју се политични вали разбијају. Та је стена *закон* и орган који закон извршује: *независно судство*. У независном судству налази грађанин јемства против различних политичних струја, које се мењају.

Независно судство је јемство против свију политичних страсти. Али оно што је на западу страначка страсть, то је на истоку племенска страсть. Кад је у једној држави једно племе, један народ у поседу државне власти, то често бива да државна власт из самог патриотизма не уме да се извије из извесне политичне струје, те не зна држати границе објективности. Према томе је независно судство корективум. Независно судство је она морална особа која је дужна држати границе објективности према политичним струјама, које се мењају.

Славни краљевски судбени столе! Ја све ово не бих овде наводио, да није у извесним круговима говорено – што ја у осталом за криво схваћање

сматрам – да мађарске судије неће судити Милетића као судије, већ као мађарски родољуби. Ја држим, да би највеће родољубље у том се састојало, ако се буде Милетић судио по резултату истраге и на основу закона.

Нема сумње, да је Милетићева парница политична парница и још више него то. У тој парници огледа се читав један политички положај.

Зацело да је угарска влада према крвавим догађајима на истоку имала право и дужност, да све оно учини, што изискује целокупност Угарске, унутарњи мир и спокојство угарских грађана. Али да су у том обзиру држане границе објективности, да се нису симпатије угарских Србаља и што са овим у свези стоје, сматрале као нападај против Угарске, зацело да мој штићеник не би данас седио на клупи оптуженика. У Аустрији у том обзиру сасвим се друкчије поступало. Оно што је бивало у Далмацији (нпр. многи одбори за потпомагање бегунаца), то се не да ни сравнити са оним, што је било у јужној Угарској. За то ипак аустријска влада није ради ствари у Далмацији велику акцију у течај ставила, није новинарство раздражила, и није у течај ставила велеиздајничке парнице. Ја славни краљевски судбени столе морам ово наводити због тога, јер је само ово тј. да се tobож открила велика завераја јужној Угарској, могло бити узрок, да је угарски сабор после претешке одлуке одобрио повреду имунитетског права Милетићевог.

Но да у јужној Угарској о каквој завери ни говора бити није могло, да није ништа учињено, што би било управљено против целокупности и против унутарњег мира Угарске, да Милетић не само да није починио никакав злочин, него и уопште ништа, што би било забрањено – то се надам, да ћу моћи посве јасно доказати.

Парница тенденције

Има ли чињеница, којима оптужује краљевско државно одветништво муга штићеника? Изгледа, као да се славно краљевско државно одветништво слабо брине за факта. Оно више оптужује *тенденцију*, правац Милетићеве радње. Оно говори о држави опасном правцу Милетића, а не о фактима Милетићевим. Из једног члanka "Заставе" хоће славно државно одветништво да пронађе опасан правац Милетићев. О том чланку говорићу ја касније опширније. Али ако славно државно од ветништво тиме хоће да означи, да оптужује правац, *тенденцију* Милетићеву, то ја славном државном одветништву само врло захвалан бити могу. Ово је признање од велике цене, еклатантно признање, да је читава парница против Милетића *парница тенденције*. Ја знам да се у реакционарним временима стварају не *казнени* већ *греки* закони по којима је слободно писца оптуживати, не по појединим деловима списка, већ по правцу, тенденцији списка. Тако је бурбонски прески закон од године 1819. садржавао то опредељење, да се писац по тенденцији може оптужити. Ово је прешло у неке немачке државе и нашло изражаја у савезничкој одлуци од године 1854. Налазимо томе трага у преском закону из Баховог доба, по којем је било могуће какве новине због тенденције

обуставити или сасвим угушити. Угарски прески закон не познаје тога, да би се могао какав спис због тенденције оптужити. Па оно, што ни сам угарски прески закон не познаје, то хоће славно државно одветништво да употреби у велеиздајничкој парници! Али да је заиста Милетићева парница, парница тенденције, то могу корак за кораком доказати. Каже се, да је Милетић држао у Београду велеиздајничку беседу. Милетић се врати из Београда у Нови Сад, из Новог Сада оде у Будимпешту на сабор, пуних 5 недеља он је сасвим слободан. Да је он у Београду држао велеиздајничку беседу, о том нико ништа незнан. Ни у Београду ни у Новом Саду, ни у Пешти, ни у Србији, ни у читавој Угарској. Мађарске новине, које сваки корак Милетићев прате и које о такозваном омладинском “ровењу” свакојаке шарене новости доносе, о том: да је Милетић у Београду велеиздајничку беседу држао, ама ни речице не знају. Милетић је потпуно невин човек – све до оног тренутка, док није започео српско-турски рат. У оном тренутку пак, кад српска војска пређе српску границу, Милетић постаде злочинац. Како се догодило његово уапшење? Услед једног телеграма министра-претседника на великог жупана новосадског. Милетића доведу из Новог Сада у зданије “Фортуне”. Нико још на свету не зна, какво је злочинство Милетић учинио. Прође једна недеља, прође друга недеља и трећа. Тек концем месеца јула нађе се један сведок из истражног затвора, који се пријави на сведочанство против Милетића, те онда приповеди ту историју о велеиздајничкој беседи, коју је тобож Милетић у Београду држао. Но када је то говорио Милетић? Ваљда месеца јула? Не, него пре два месеца! Али наравно, исказ једног сведока није пуноважан. Дође један кројачки калфа, рођак првог сведока, сасвим “слушајно” из Београда у Бечкерек, потврди исказ свога рођака, одмах буде заклет, те се опет врати у Београд. Материјал за велеиздајничку парницу био је скупљен, судови су морали поступити и акта оду из Бечкерека у Будимпешту.

Тиме сам хтео само укратко означити, да је Милетићева парница заиста парница тенденције, од најеклатантније природе.

И сада нека ми је допуштено прећи на ђравну страну те парнице. Ја сам држао, да ће славно државно одветништво по резултату коначне расправе одустати од оптужбе ради велеиздајства. Оно то није учинило, и тиме је положај брачноса врло олакшан. Славно државно одветништво подиже против мог штићеника оптужбу ради злочинства велеиздаје. Заиста врло тешка оптужба. Велеиздајство је највеће злочинство међу злочинствима. Наша домаћи закони називају велеиздајништво: *“Infandum crimen laesae majestatis seu perduellionis.”* Али баш због тога, што је то највеће злочинство, европска законодавства означају сасвим тачно критерије велеиздајства.

На жалост, ми немамо домаћег закона, који тачно означује критерије велеиздајства. Славно државно одветништво позива се на законски чланак VII од године 1715. Боље би учинило, да се није позвало на тај законски чланак, јер цитирати формалан закон где ваља наводити материјалан закон,

врло је чудновата ствар. Шта би се рекло у Аустрији, кад би каквом државном одветништву пала на памет, да код велеиздајства цитира §. 151. старог или управо §. 175. новог аустријског казненог поступника, који случајеве одређује, кад се ко сме затворити и без “цитације”. Или шта би се рекло у Француској, кад би каквом прокуратору пало на памет, да код велеиздајства цитира §. 40. казнене инструкције, који опредељује случај заповести за затвор (*mandat d' amener*)? Заиста, законски чланак VII од године 1715. закон је формалне природе. Погледајмо тај законски чланак. Он гласи: “*De casibus criminis laesae Majestatis §. 1. Ut amodo imposterum, quemcunque Regnicolarum in unam, ant alteram nefandi criminis laesae Majestatis , seu perduellionis speciem, et casus quosvis, tum in Sancti Stephani libro 2. cap. 51. tum alibi passim in legibus patriis denotatos committere et incidere contingere; ex tunc ad evitandas periculosissimas ex formalitate citationis emergentes sequelas, nulla per amplius citationem praerequiratur. §. 2 Extra tamen solum casum atrocis perduellionis seu criminis laesae Majestatis citationem ante capturam in aliis omnibus, ac etiam Notam infidelitatis de jure municipalis Ungariae, inferentibus casibus, semper observari, nec ullo sub titulo omitti debere.*” Сасвим је јасно, да тај законски чланак каже, да у случајевима велеиздајства није нужна формална цитација (позив). Или ваљда садржавају закони св. Стевана или краља Коломана критерије велеиздајства?

Да видимо те законе. Закон св. Стевана гласи: “*De conspiratione contra regem et reginam. Caput 51. Si quis in regem aut regnum conspiraverit; refugium nullum habeat ad Ecclesiam. §. 1. Si quis contra regis salutem, aut dignitatem, quolibet modo aliquid conspiraverit, aut conspirare aliquid tentaverit, seu tentanti scienter consenserit; anathemisatur, et omnium fidelium communione privetur.*” Закон краља Коломана каже од речи до речи: “*§. 1. Et districte praecipimus, ut si quis contra regis salutem aut dignitatem quolibet modo aliquid conspiraverit aut conspirare tentaverit, seu tentari sciens consenserit; anathemisatur, et omnium fidelium communione privetur.*”

Ваљда неће нико казати, да “анатема” сачињава критеријум велеиздајства! Мора се на послетку признати, да ми немамо у крепости стојећег домаћег закона, који би означио критерије велеиздајства. Европска законодавства познају као предмете велеиздајства: велеиздајство против владаоца и против државног земљишта. Стари угарски закони познају само први случај велеиздајства против владаоца. И заиста, у односним законима налазимо само предељења о велеиздајству против владаоца; све друго спада на инфиделитет (државно неверство).

Пошто ми немамо јаснога закона о велеиздајству, то морају сва спорна питања у науци: о покушају велеиздајства, о приуготови за велеиздајство, о заверама и т.д. остати спорна питања. Сачињава ли покушај велеиздајства сам злочин? Још коментатори римског закона *lex Julia de Majestate* рекоше: “*hoc nisi provideris, ne accidat si evenit frustra judicia implores*” (ако ово не њедујредиши, па се дојоди, забадава ћеш њражиши судсиво). На сваки начин, покушај већ је злочинство, само ваља да је тај покушај заиста

такав, који је кажњив. Осећаји, комбинације, жеље, обећања, обавештаји – још не сачињавају правно покушај, *нуждан је учин, који делом ворном изведењу води*. Нови казнени предлог угарски, учин покушаја изражава реченицом “непосредно” (*közvetlinül*). У коментару за тај предлог опширно се разјашњава значај те реченице и тај предлог позива се на §. 62. пруског казненог закона, где се каже: “Подузеће (предузимање) којим се довршује злочин велеиздајства, такав је учин, који злочиначку намеру непосредно к изведењу доноси.” Онда позива се на разлоге, који су у записнику о вођеној расправи тога пруског казненог закона садржани, те вели, да покушај садржава последњи учин, који више не приуготовљава ствар, него ако испадне за руком, непосредно к цели води.

Ал' шта да се позивам на коментаре? Угарски судови су у том обзиру свагда коректно поступали. Наиме у велеиздајничкој парници против Јована Поповића, чија је коначна расправа била у октобру 1877. године, овај је славни краљевски судбени сто она иста начела признао, која сам ја овде развио. “Пешт. Лојд” донео је у броју 287. од 16. октобра 1877. овај извештај: “Државно одветништво подигло је против Јована Поповића оптужбу ради велеиздајства и при данашњој коначној расправи остао је државни пододветник Крамер при тој оптужби. Али судбени сто, коме је председавао председник Секач, опростио је оптуженог сасвим од оптужбе ради велеиздајства, јер против Поповића није доказано да је он предузео какво насиљничко дело, које по нашим законима потпада под појам велеиздајства. Напротив је доказан “учин дражења једне народности на омразу против друге.” По томе је славни краљевски судбени сто у тој велеиздајничкој парници признао, да је код велеиздаје нужно насиљничко дело.

Пошто смо dakле начисто са критеријумима велеиздајства, да видимо, да ли оно, што се моме штићенику као велеиздајство импутира, заиста сачињава објективни учин велеиздајства.

Стожерна тачка оптужбе

Основ читаве парнице, стожерна тачка оптужбе, јесте исказ сведока Ђорђа Ранковића. По том исказу, као да је Милетић велеиздајничку беседу држао, у којој је рекао: “да у Бачкој и у Банату, као и на граници, стоје приправни 20.000–30.000 својевољаца, да притекну у помоћ Србији у турском рату.” Надаље, као да је у обзиру својевољаца агентима на срце метнуо, да у том правцу раде, јер“ако Србија из борбе победоносно изађе, да ће у помоћ притећи, да се у земљама угарске круне станујући Срби од Монгола и Србождера ослободе. Тако ће могуће бити, да Банат, Бачка и Срем са Србијом спојени, под кнезом Миланом једно српско краљевство образују.” По томе тај исказ сведока Ранковића, састоји се из два дела: један се односи на својевољце из Угарске, други на отцепљење Баната, Бачке и Срема од Краљевине Угарске.